

Patočkův ústav: Konec nebo nový začátek?

Již před stoletím mikrobiologii na pražské lékařské fakultě usilovně rozvíjel profesor patologie a rektor univerzity Jaroslav Hlava (1855 -1924). Na svém oficiálním portrétu je vyobrazen v obleku, se zkumavkami s bujónem a s rozžhavenou bakteriologickou kličkou v ruce (obr. 1). Ústav nesoucí jeho jméno – Hlavův I. patologickoanatomický ústav – byl loni zjara na 1.lékařské fakultě Univerzity Karlovy sloučením zrušen. A nejen on. Ke 30.6.2001 obdobně ukončil svou činnost i Ústav lékařské mikrobiologie 1. lékařské fakulty, původně Bakteriologicko-serologický ústav, později Ústav pro lékařskou mikrobiologii a imunologii, jehož nejvýraznějším přednostou bezpochyby byl prof. MUDr František Patočka, DrSc (1904 -1985)- obr.2. Tak pražská 1. lékařská fakulta v krátké době ztratila dvě tradiční pracoviště, která poměrně nedávno představovala pilíře rozvoje příslušných oborů v našich zemích. Je nyní bez samostatného mikrobiologického ústavu. Po Patočkově zůstaly jeho práce a Patočkova medaile udělovaná Československou společností mikrobiologickou. Je to alarmující příznak doby. Můžeme vzpomínat, pokusit se pochopit k čemu došlo a vzít si poučení.

Obr.1. Prof MUDr Jaroslav Hlava (1855-1924).Fotoreprodukce olejomalby. Zapůjčil Doc. MUDr Václav Mandys, CSc.

Patočka ústav koncipoval jako trojici částečně se překrývajících sektorů: školského, klinického a výzkumného. Vše drželo pohromadě nepopiratelnou autoritou Patočkovou. Vše také bylo v jedné budově. Následoval Patočkův pád (1971) a nedokončená rekonstrukce budovy, která klinický sektor přenesla do pětadvacetiletého provizoria v sousední budově. Za příznivějších okolností mohl být ústav i tak zachován do současnosti. Ještě kolem roku 1995 byl vzorným mezinárodním školícím centrem pro rutinní PCR diagnostiku – prošlo jím na 160 mikrobiologů ze střední a východní Evropy. Ústav poloprovozním způsobem vyráběl registrovanou bakteriální vakcínu *Corynebacterium parvum* a antigen pro rutinní nepřímý průkaz *Helicobacter pylori*. Dlouhá léta a až do konce průběžně modernizoval výuku – jako první na fakultě zavedl vnitřní televizní okruh do cvičeben, první používal počítače ke zpětné kontrole vědomostí studentů, realizoval blokovou výuku i zárodek nového curricula - integrovanou výuku mikrobiologie, infekčního lékařství a

Obr.2. Prof MUDr František Patočka, DrSc. (1904-1985)

patologie. Bylo však nařízeno prostorové a formální odtržení výzkumného sektoru ústavu, který se stal součástí nového pracoviště (1995). K této dezintegraci bezpochyby přispěla divergence cílů pracovníků ústavu a jejich porevoluční mocenské ambice. Po přemístění klinického sektoru do jiné, ještě mnohem vzdálenější budovy (1997) by funkčnost ústavu mohla být udržena pouze řádnou spoluprací primáře a přednosta. Školský sektor ale zůstal fakticky osamocen, počet jeho zaměstnanců byl z úsporných důvodů snižován. Nové vedení fakulty vidělo, kam situace dospěla a usoudilo, že na záchranu je již pozdě. Ústav – torzo byl zrušen. Zpětným spojením vznikl Ústav imunologie a mikrobiologie. Jeho budoucnost je zatížena nevyřešenými problémy minulosti a současnou ekonomickou krizí vysokého školství. Připomeňme si jména pracovníků, kteří v Ústavu pro lékařskou mikrobiologii a imunologii 1.lékařské fakulty po dobu jeho existence pod Patočkovým vedením pracovali a později – dle svých publikací a členství v mezinárodních výběrech - dosáhli světového věhlasu. Abecedně:

Akademik Dionýz Blaškovič, vybudoval m.j. Virologický ústav Slovenské akademie věd a byl expertem WHO

Akademik Ivan Málek, údajně nejnadanější Patočkův žák, zkompromitoval se prosazováním ideologických kritérií ve vědě. Vybudoval Ústav klinické mikrobiologie Lékařské fakulty v Hradci Králové a Mikrobiologický ústav Československé akademie věd.

Doc. MUDr Pavel Novotný, CSc., emigroval, byl znám sofistikovanými postupy vývoje nových očkovacích látek

Prof. MUDr Jiří Schindler, DrSc., průkopník moderních taxonomických a diagnostických metod v lékařské mikrobiologii, organizátor celosvětového monitorování a surveillance rezistence k antibiotikům

Doc. MUDr Dimitrij Slonim, dvojnásobný laureát státní ceny, tvůrce řady československých očkovacích látek, dlouholetý člen sboru expertů - virologů WHO v Ženevě

Doc. MUDr Andrej Souček, CSc. a doc. MUDr Anna Součková, CSc., objevili nové souvislosti v oblasti bakteriálních toxinů

Akademik Jaroslav Šterzl, budovatel moderní české a slovenské imunologie, zakladatel Imunologického ústavu ČSAV

Prof. MUDr Vladimír Wagner, průkopník moderní imunologie, vybudoval Ústav mikrobiologie Lékařské fakulty v Plzni

Doc. MUDr Milada Zavadová, CSc, světoznámá badatelka v oblasti listerií a anaerobních bakterií

Marek Bednář

Autor je posledním žákem profesora Patočky. V ústavu pracoval v letech 1971-1997.